

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА**

Факультет історії, політології і міжнародних відносин
Кафедра всесвітньої історії

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Етнополітичні процеси в роки Другої світової війни: український вимір

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Освітня програма «Етнологія»

Спеціальність 032 «Історія та археологія»

Галузь знань 03 Гуманітарні науки

Затверджено на засіданні кафедри
всесвітньої історії
Протокол № 1 від 26 вересня
2025 р.

м. Івано-Франківськ – 2025

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Етнополітичні процеси в роки Другої світової війни: український вимір
Викладач (-і)	Марущенко Олександр Володимирович, канд. іст. наук, доцент.
Контактний телефон викладача	0661762525
Е-mail викладача	oleksandr.marushchenko@cnu.edu.ua
Формат дисципліни	Очний
Обсяг дисципліни	__3__ кредитів ЄКТС, __90__ год.
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.cnu.edu.ua/
Консультації	За графіком
2. Анотація до навчальної дисципліни	
Програма вивчення вибіркової навчальної дисципліни «Етнополітичні процеси в роки Другої світової війни: український вимір» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістрів напряму підготовки “Етнологія” спеціальності «Історія та археологія». Під час викладання курсу основна увага приділятиметься такому актуальному і контroversійному аспекту цієї теми, як українсько-польські відносини в часи війни та Волинській трагедії 1943 р. як кульмінаційній події конфліктних етнополітичних процесів і протистояння між обома народами. Предметом вивчення вибіркової навчальної дисципліни «Етнополітичні процеси в роки Другої світової війни: український вимір» є особливості і тенденції перебігу українсько - польського протистояння в роки минулої світової війни на Волині та в Галичині як історичного явища. Міждисциплінарні зв'язки: дисципліни, що передують вивченню вибіркового курсу «Етнополітичні процеси в роки Другої світової війни: український вимір»: архівознавство і джерелознавство, джерела з історії України, етнологія України, історіографія: теорія і методологія, історія України, політологія, теорія і методика наукових досліджень. Дисципліни, що використовують матеріали вибіркового курсу “Етнополітичні процеси в роки Другої світової війни: український вимір”»: філософія і методологія історії, історіографія історії України, історіографія всесвітньої історії ХХ ст., історіографія історії зарубіжних слов'ян.	
3. Мета та цілі навчальної дисципліни	
Метою викладання вибіркового навчального курсу «Етнополітичні процеси в роки Другої світової війни: український вимір» є виявлення, систематизація та комплексний аналіз основних проблем історії українсько-польських відносин в роки минулої світової війни, з'ясування передумов, перебігу та наслідків обопільного конфлікту на теренах Холмщини, Волині й Галичини у 1942-1944 рр. Завданням вивчення вибіркового навчального курсу «Етнополітичні процеси в роки Другої світової війни: український вимір» є ознайомлення студентів з фактологічною та подієвою стороною проблеми, основними групами історичних джерел, провідними тенденціями і напрямками дослідження теми, її концептуально - методологічними й науково-теоретичними засадами, головними документальними і монографічними публікаціями, а також аналіз наукового доробку з проблеми провідних вітчизняних і зарубіжних вчених. Розглядається функціонування пам'яті про “волинські події” у суспільній свідомості українців та поляків.	
4. Програмні компетентності та результати навчання	
Інтегральна компетентність	
Здатність розв'язувати складні задачі дослідницького та/або інноваційного характеру в	

сфері історії, археології та етнології.

Загальні компетентності

ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК02. Здатність працювати автономно.

ЗК03. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК04. Здатність спілкуватися іноземною мовою.

ЗК05. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).

ЗК06. Здатність працювати в міжнародному контексті.

ЗК07. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

ЗК08. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.

ЗК09. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності

СК01. Здатність виявляти та досліджувати історичні й археологічні, етнографічні джерела різних видів, аналізувати наукові тексти, узагальнювати інформацію.

СК02. Здатність здійснювати історичні, археологічні й етнологічні дослідження з визначеної тематики, в тому числі використовуючи методологічний інструментарій інших гуманітарних і соціальних наук.

СК03. Здатність презентувати та обговорювати результати досліджень і професійної діяльності у сфері історії, археології та етнології.

СК04. Здатність виявляти специфіку в підходах до вирішення проблем в галузі історії, археології та етнології представників різних наукових напрямів та шкіл, критично осмислювати новітні досягнення історичної науки.

СК05. Здатність розробляти і реалізовувати наукові та прикладні проекти у сфері історії, археології та/або етнології.

СК06. Здатність здійснювати експертний аналіз в предметній області.

СК07. Здатність здійснювати науково-педагогічну діяльність у закладах фахової передвищої та вищої освіти, наукових установах.

СК08. Здатність працювати в міжнародному контексті і реалізовувати спільні проекти у сфері історії та/або археології, етнології з європейськими та євроатлантичними інституціями.

СК09. Здатність використовувати сучасні цифрові інструменти і технології для проведення досліджень та професійної діяльності у сфері історії, археології та етнології.

СК10. Усвідомлення принципів академічної доброчесності та норм професійної етики.

Освітньо-наукова програма

СК11. Здатність планувати і виконувати наукові дослідження в галузі історії, археології та етнології.

СК12. Здатність використовувати у фаховій діяльності знання гуманітарних та соціальних наук, вміння аналізувати, оцінювати і прогнозувати політичні, економічні, культурні й соціальні події та явища.

Програмні результати навчання

ПР01. Аналізувати теоретичні та методологічні проблеми сучасної історичної науки, критично оцінювати стан проблеми та результати останніх досліджень.

ПР02. Здійснювати рецензування, коментування, анотації наукових, науково-популярних, освітніх та публіцистичних текстів, які стосуються питань історії, археології та етнології.

ПР03. Розробляти й реалізовувати історичні та міждисциплінарні проекти з урахуванням

сучасних методологічних підходів.

ПР04. Застосовувати у професійній діяльності у сфері історії, археології та етнології сучасні цифрові інструменти і технології для пошуку, збереження і оброблення інформації, у тому числі для виконання наукових досліджень і реалізації освітніх та інноваційних проєктів.

ПР05. Планувати і виконувати наукові дослідження у сфері історії, археології та етнології, висувати та перевіряти гіпотези, обирати методи дослідження, аналізувати результати, обґрунтовувати висновки

ПР06. Здійснювати експертизу пам'яток історії, археології та культури з метою їх охорони та можливого подальшого використання.

ПР07. Зрозуміло і недвозначно доносити власні знання, висновки та аргументацію з питань історії та/або археології до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються.

ПР08. Розширювати актуалізовану джерельну базу за рахунок введення до наукового обігу архівних джерел, опрацювання фондів музеїв, участі у наукових, археологічних й етнографічних експедиціях тощо.

ПР09. Здійснювати викладацьку діяльність у закладах вищої освіти на основі сучасних освітніх технологій, а також принципів і практик європейських країн.

Освітньо-наукова програма :

ПР10. Узагальнювати результати власних наукових досліджень і презентувати їх у доповідях, публікаціях державною та іноземною мовами із дотриманням принципів академічної доброчесності та професійної етики.

ПР11. Здійснювати аналіз ситуацій з урахуванням історичного контексту та/або історичних передумов.

ПР12. Вміти акумулювати та поширювати кращий досвід професійної діяльності, інтегрувати досягнення інших наук для вирішення актуальних проблем історії та археології.

5. Організація навчання

Обсяг навчальної дисципліни

лекції	12
семінарські заняття / практичні / лабораторні	18
самостійна робота	60

Ознаки навчальної дисципліни

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
1	032 Історія та археологія. Етнологія	1	Вибірковий

Тематика навчальної дисципліни

Тема	кількість год.		
	лекції	заняття	сам. роб.

1 семестр

Тема 1. Методологія, основні етапи та джерельна база дослідження проблеми. 1. Теоретико-методологічні засади осмислення українсько- польських відносин в роки Другої світової війни. Поняття “етнополітичний процес” та	4	4	12
--	---	---	----

“етнополітичний конфлікт”. 2. Основні етапи розвитку історіографії теми. 3.Репрезентативність джерельної бази			
Тема 2. Причини українсько- польського протистояння у роки Другої світової війни у висвітленні українських та польських істориків. 1.Досвід українсько-польських відносин та його вплив на конфлікт. 2.Національна політика Другої Речі Посполитої як чинник ескалації українсько-польського протистояння. 3.Ідеологія інтегрального націоналізму та її вплив на розгортання міжетнічного конфлікту. 4.Зовнішній чинник в українсько-польському протистоянні. 5.Психо-ментальні причини ескалації українсько-польського протистояння у роки Другої світової війни.	2	4	12
Тема 3.Національний та європейський контексти українсько-польського протистояння. 1.Стратегія українського політичного проводу. 2.Політика польського еміграційного уряду. Ставлення Церкви до збройного-політичного протистояння на Волині. 3.Історико-географічні особливості перебігу конфлікту. 4.Паралелі й аналогії з історії Центрально-Східної Європи.	2	4	12
Тема 4. Проблема встановлення чисельності жертв в українській та польській історичних науках. 1.Експертні висновки вчених. 2.Свідчення очевидців.	2	4	12
Тема 5. «Волинські події» у національній та суспільній свідомості.	2	2	12

1.Соціологічний вимір «волинської дискусії».			
2.Події Другої світової війни у національній пам'яті.			
3. Політична складова «волинського питання»			
Разом за 1 семестр	12	18	60
Всього	12	18	60

6. Система оцінювання навчальної дисципліни

Загальна система оцінювання навчальної дисципліни	Критерії поточного оцінювання: Відповідно до Положення про порядок організації та проведення оцінювання успішності здобувачів вищої освіти Карпатського національного університету ім. Василя Стефаника та Положення про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу у Карпатському національному університеті імені Василя Стефаника знання оцінюються як з теоретичної, так і з практичної підготовки відповідно до національної шкали за такими критеріями: – «відмінно» – здобувач освіти міцно засвоїв теоретичний матеріал, глибоко і всебічно знає зміст навчальної дисципліни, основні положення наукових першоджерел та рекомендованої літератури, логічно мислить і будує відповідь, вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем, демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок; – «добре» – здобувач освіти добре засвоїв теоретичний матеріал, володіє основними аспектами з першоджерел та рекомендованої літератури, аргументовано викладає його; має практичні навички, висловлює свої міркування з приводу тих чи інших проблем, але припускається певних неточностей і похибок у логіці викладу теоретичного змісту або при аналізі практичного матеріалу; – «задовільно» – здобувач освіти в основному опанував теоретичними знаннями навчальної дисципліни, орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, але непереконливо відповідає, плутає поняття, додаткові питання викликають невпевненість або відсутність стабільних знань; відповідаючи на запитання практичного характеру, виявляє неточності у знаннях, не вміє оцінювати факти та явища, пов'язувати їх із майбутньою діяльністю; – «незадовільно» – здобувач освіти не опанував навчальний матеріал дисципліни, не знає наукових фактів, визначень, майже не орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, відсутні наукове мислення, практичні навички не сформовані.
Вимоги до письмових робіт	Проводяться у тестовому режимі в системі дистанційного навчання університету. Оцінюються за 100-бальною шкалою.

Семінарські заняття	Оцінювання роботи здійснюється за стобальною шкалою. При поточному контролі оцінюються: систематичність роботи на практичних заняттях, рівень знань, продемонстрований у відповідях і виступах, активність при обговоренні питань, самостійне опрацювання тем, виконання індивідуальних завдань, контрольних (тестових) робіт. Отримані «незадовільні» оцінки відпрацьовуються в обов'язковому порядку, але враховуються при додаванні оцінок і входять у загальну кількість отриманих оцінок.
Умови допуску до підсумкового контролю	Виконання всіх форм роботи, відсутність негативних оцінок, невідпрацьованих пропущених занять. Допуск до заліку передбачає набрання балів у діапазоні 26-50 балів
Підсумковий контроль	Форма контролю – залік. Залік виставляється автоматично на останньому семінарському занятті за результатами виконання всіх запланованих видів навчальної діяльності за наявності оцінок за усну відповідь у 100-бальній системі, контролю самостійної роботи у тестовій формі в 100-бальній системі і тестових контрольних робіт у 100-бальній системі.

7. Політика навчальної дисципліни

Контрольні роботи проводяться у формі тестування в електронній дистанційній системі <https://d-learn.cnu.edu.ua>

Академічна доброчесність: Дотримання академічної доброчесності засновується на ряді положень та принципів академічної доброчесності, що регламентують діяльність здобувачів вищої освіти та викладачів університету: Ознайомитися з даними положеннями можна за посиланням: <https://cnu.edu.ua/положення-про-запобігання-плагіату/>

Відвідування занять обов'язкове. У випадку пропуску відпрацьовується тема пропущеного заняття у визначені час та спосіб (конспект підготовки, усна співбесіда, тестування)

Неформальна освіта: вітається проходження навчальних курсів в з використанням різних освітніх платформ. Зараховуються, як підсумковий контроль, результати онлайн курсів на платформах Coursera, Prometheus, EdEra, які відповідають програмі навчальної дисципліни.

8. Рекомендована література

Базова

1. Нариси з історії дипломатії України. - К., 2001.
2. Патриляк І.К., Боровик М.А. Україна в роки Другої світової війни: спроба нового концептуального погляду. - Ніжин, 2010.
3. Україна у Великій війні 1939-1945: науково-популярне видання. - К., 2014.
4. Україна: політична історія XX - початок XXI ст. - К., 2007
5. Українська державність у XX столітті: Історико-політологічний аналіз. - К, 1996.
6. Енциклопедія історії України. Т. 1-10. - К., 2003-2012.
7. Історичне джерелознавство. - К., 2002.
8. Калакура Я.С. Українська історіографія. - К., 2004.
9. Каліщук О. Українсько-польське протистояння на Волині та в Галичині у роки Другої світової війни: науковий та суспільний дискурси. - Львів, 2013.
10. Кентій А.В. Збройний чин українських націоналістів. 1920-1956. Історико-архівні нариси. Т. 1. Від Української Військової Організації до Організації Українських Націоналістів. 1920-1942. - К., 2005.

11. Кентій А.В. Збройний чин українських націоналістів. 1920-1956. Історико-архівні нариси. Т. 2. Українська повстанська армія та збройне підпілля Організації українських націоналістів. 1942-1956. - К., 2008.
12. Кентій А.В. Нарис боротьби ОУН-УПА в Україні (1946-1956 рр.). - К., 1999.
13. Кентій А.В. Нариси історії Організації українських націоналістів (1929-1941 рр.) - К., 1998.
14. Кентій А.В. Нариси історії Організації українських націоналістів (1941-1942 рр.) - К., 1999.
15. Кентій А.В. Українська військова організація (УВО) в 1920-1928 рр. Короткий нарис. - К., 1998.
16. Кентій А.В. Українська повстанська армія в 1942-1943 рр. - К., 1999.
17. Кентій А.В. Українська повстанська армія в 1944-1945 рр. - К., 1999.
18. Киричук Ю. Нариси з історії українського -національно-визвольного руху 40-50-х рр. ХХ століття. - Львів, 2000.
19. Коваль М.В. Україна в Другій світовій і Великій Вітчизняній війнах (1939-1945 рр.). - К., 1999.
20. Колесник І.І. Українська історіографія. - К., 2000.
21. Коцур В., Коцур А. Історіографія історії України. - Чернівці, 1999.
22. Літопис Української Повстанської Армії. - Торонто-Львів, 1977-2010. - Т. 1-50.
23. Літопис УПА. Нова серія. - Київ-Торонто, 1995-2012. - Т. 1-19.
24. Макарчук С.А. Джерела з історії України. - Львів, 1999.
25. Муковський І., Лисенко О. Звитяга і жертвовність. Українці на фронтах Другої світової війни. - К., 1996.
26. Організація українських націоналістів і Українська повстанська армія. Історичні нариси. - К., 2005.
27. Організація українських націоналістів і Українська повстанська армія: Фаховий висновок робочої групи істориків при Урядовій комісії з вивчення діяльності ОУН і УПА. - К., 2005.
28. ОУН в 1941 році. Документи: В 2-х ч. - К., 2006.
29. ОУН в 1942 році. Документи. - К., 2006.
30. Патриляк І.К. "Встань і борись! Слухай і вір...": українське націоналістичне підпілля та повстанський рух (1939-1960 рр.) - Львів, 2012.
31. Політична історія України. У 6-ти томах. Т.4. Україна у Другій світовій війні (1939-1945). - К., 2003.
32. Політичний терор і тероризм в Україні. ХІХ-ХХ ст. Історичні нариси. - К., 2002.
33. Україна в Другій світовій війні. Погляд з ХХІ ст.: Історичні нариси. Кн. 1-2. - К., 2011.
34. Українська історіографія на зламі ХХ і ХХІ століть: здобутки і проблеми. - Львів, 2004.

Допоміжна

1. Безсмертя. Книга Пам'яті України. 1941-1945. - К., 2000.
2. Боляновський А. Дивізія "Галичина". Історія. - Львів, 2000.
3. Боляновський А. Українські військові формування в збройних силах Німеччини (1939-1945). - Львів, 2003.
4. Брицький П.П. Україна в Другій світовій війні (1939-1945) — Чернівці, 1995.
5. Веденєєв Д.В., Биструхін Г.С. Двобій без компромісів. Протиборство спецпідрозділів

ОУН та радянських сил спецоперацій. 1945- 1980-ті роки. - К., 2007.

6. Веденєєв Д.В., Биструхін Г.С. Меч і тризуб. Розвідка і контррозвідка руху українських націоналістів та УПА (1920-1945). - К., 2006.
7. Веденєєв Д.В. Одиссея Василия Кука. Военно-политический портрет последнего командующего УПА. - К., 2007.
8. Веденєєв Д.В., Биструхін Г.С. “Повстанська розвідка діє точно й відважно...” Документальна спадщина підрозділів спеціального призначення Організації українських націоналістів та Української повстанської армії 1940- 1950-ті роки. - К., 2006.
9. Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної української нації XIX-XX ст. - К., 1996.
10. Гунчак Т. Україна: перша половина XX ст.: Нариси політичної історії. - К., 1993.
11. Ільющин І.І. Волинська трагедія 1943-1944 рр. - К., 2003.
12. Ільющин І.І. ОУН-УПА і українське питання в роки Другої світової війни (в світлі польських документів). - К., 2000.
13. Ільющин І.І. Протистояння УПА і АК (Армії Крайової) в роки Другої світової війни на тлі діяльності польського підпілля в Західній Україні. - К., 2001.
14. Історія українського війська (1917-1945) — Львів, 1996.
15. Кентій А., Лозицький В. Війна без пощади і милосердя: Партизанський фронт у тилу вермахту в Україні (1941-1944). - К., 2005.
16. Киричук Ю. Український національний рух 40-50-х років XX ст.; Ідеологія та практика. - Львів, 2003.
17. Косик В. Україна і Німеччина у Другій світовій війні. - Львів, 1993.
18. Кучер В. ОУН-УПА в боротьбі за незалежну Україну. - К., 1997.
19. Литвин В.М. Україна у Другій світовій війні (1939-1945). - К., 2004.
20. Мірчук П. Українська Повстанська Армія. Документи і матеріали: 1942- 1952. - Мюнхен, 1953.
21. Патриляк І.К. Військова діяльність ОУН(б) у 1940-1942 роках. - К., 2004.
22. Патриляк І.К., Боровик М.А. Україна в роки Другої світової війни: спроба нового концептуального погляду. - К., 2010.
23. Примаченко Я. Північноамериканська історіографія діяльності ОУН і УПА. - К., 2010.
24. Русначенко А. Народ збурений: Національно-визвольний рух в Україні й національні рухи опору в Білорусії, Литві, Латвії, Естонії у 1940-50-х роках. - К., 2002.
25. Стародубець Г.М. Генеза українського повстанського запілля. - Тернопіль, 2008.
26. Стародубець Г.М. ОУН(б) в українському національно-визвольному русі на Волині в роки Другої світової війни (1941-1943 рр.) - Тернопіль, 2002.
27. Стародубець Г.М. Українське повстанське запілля (друга половина 1943 — поч. 1946 років) — Тернопіль, 2006.
28. Ткаченко С.Н. Повстанческая армия. Тактика боротьби. - Минск, 2000.
29. Україна в Другій світовій війні у документах: Збірник німецьких архівних матеріалів. - Львів, 1997-2000. - Т. 1-4.
30. Україна-Польща: важкі питання: Матеріали міжнародних наукових семінарів істориків “Українсько-польські відносини під час Другої світової війни” - Варшава, 1998-2001. - Т. 1-5, Луцьк; 2009. - Т. 7,8; Луцьк, 2004. - Т. 9; Варшава, 2006. - Т. 10.
31. Українська Повстанська Армія — феномен національної історії: Матеріали

Всеукраїнської наукової конференції. - Івано-Франківськ, 2003.

32. Український визвольний рух: Збірники 1-15 - Львів, 2003-2012.

33. Чайковський А.С. Невідома війна: партизанський рух в Україні в 1941-1944 рр. мовою документів, очима історика. - К., 1994.

Викладач доц.. *Марущенко О.В.*